

سرشناسه:	غلامی، علی، ۱۳۶۲-
عنوان و نام پدیدآور:	هویت و نقش‌های جنسیتی زن در اسلام: مروری اجمالی و تطبیقی بر نظام جنسیت و خانواده در اسلام/ علی غلامی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری:	۶۳۲ ص.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۴۹۴-۲
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه.
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۸ (فیبا).
موضوع:	زنان در اسلام؛ Women in Islam
موضوع:	زنان -- وضع اجتماعی -- تاریخ: Women -- Social conditions -- History
موضوع:	حقوق زن -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام؛ Women's rights -- Religious aspects -- Islam
موضوع:	تفاوت‌های جنسی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع:	Sex differences -- Religious aspects -- Islam
موضوع:	زن پژوهی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع:	Women's studies -- Religious aspects -- Islam
موضوع:	خانواده‌ها -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام؛ Families -- Religious aspects
موضوع:	Feminism
رده بندی کنگره:	BP۲۳۰/۱۷۲/ع۸ه۹ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۴۸۳۱
شماره کتابشناسی ملی:	۵۴۵۱۳۸۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

هویت و نقش‌های جنسیتی زن در اسلام (مروری اجمالی و تطبیقی بر نظام جنسیت و خانواده در اسلام)
 مؤلف: علی غلامی
 چاپ دوم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ ق
 ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
 ● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۷۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰ نسخه

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛
 تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ ۲۵ ۹۸ + تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۳۷۸۳۹۳۰۵ ۲۵
 ▶ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ ۲۵.

<http://buy-pub.miu.ac.ir> @pub_almostafa

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکنندی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- صفحه‌آرا: علی عبادی فرد
- ناظر فنی: علی عبادی فرد

هویت و نقش‌های جنسیتی زن در اسلام

(مروری اجمالی و تطبیقی بر نظام جنسیت و خانواده در اسلام)

علی غلامی

پژوهشگاه بین‌المللی
المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فراروی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش برانگیز می‌نماید. از این رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد. بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفی علیه السلام العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

مقدمه	۱۵
درس اول: تاریخ تحولات و مبانی نظام جنسیتی غرب	۲۳
نگاهی اجمالی به تاریخ تحولات غرب	۲۴
۱. جوامع اولیه	۲۴
۲. یونان و روم باستان	۲۵
۳. فئودالیسم	۲۷
۴. جنگ‌های صلیبی	۲۷
۵. بورژوازی	۲۸
۶. رنسانس	۲۹
۷. انقلاب صنعتی	۳۱
۸. روشنگری	۳۳
۹. مدرنیته	۳۴
۱۰. پست مدرنیته	۳۵
ویژگی‌های غرب معاصر (دوران پسامدرن)	۳۷
۱. نفی هرگونه وحدت و عقیده به نوعی از تکثر	۳۷
۲. نفی عقل مدرن و بدبینی به بی‌طرفی عقل	۳۸
۳. گرایش به نوعی از هیچ‌انگاری	۳۹
۴. نفی ارزش‌ها و هنجارها به عنوان حقایق	۴۰
۵. پذیرش سنت‌ها و فرهنگ‌های بومی	۴۰

۴۱ مبانی و اصول حاکم بر فرهنگ غرب
۴۱ ۱. اومانیسم و لذت‌محوری
۴۲ ۲. سکولاریسم و حاکمیت خرد خودبنیاد انسانی در تدبیر زندگی
۴۴ ۳. تجربه‌گرایی و نسبیت‌گرایی
۴۵ ۴. فردگرایبو بازانديشي مستمر
۴۸ ۵. لیبرالیسم
۵۰ جمع‌بندی
۵۵ درس دوم: مبانی و اصول حاکم بر نظام جنسیتی اسلام
۵۶ مبانی حاکم بر نظام جنسیتی اسلام
۵۶ ۱. مبانی هستی‌شناختی
۶۱ ۲. مبانی انسان‌شناختی
۶۴ ۳. مبانی معرفت‌شناختی
۷۲ ۴. مبانی ارزش‌شناختی
۷۴ اصول حاکم بر نظام باورهای اسلامی
۷۵ ۱. برابری زن و مرد در انسانیت و ارزشمندی
۷۵ ۲. نقش مکمل بودن دو جنس نسبت به یکدیگر
۷۵ ۳. وجود تفاوت‌های تکوینی زن و مرد
۷۶ ۴. تمایز جایگاه‌ها و نقش‌ها
۷۶ ۵. تمایزات حقوقی زن و مرد
۷۶ ۶. تمایز در آموزش و تربیت
۷۶ ۷. خانواده‌محوری
۷۷ ۸. استقلال در شخصیت زن
۷۸ ۹. ارزش‌های جنسیتی متمایز
۷۸ ۱۰. تلاش برای رفع فرودستی زنان
۷۹ ۱۱. تأکید بر تفاوت‌های تکوینی در مقابل تفکیک میان جنس و جنسیت

فهرست ۷

- بازتاب مبانی و اصول حاکم بر نظام جنسیتی اسلام در تحوّل تاریخی جایگاه زن ۸۲
- جمع‌بندی ۸۶
- درس سوم: هویت فردی زن در اسلام (۱)؛ تفاوت‌های تکوینی زن و مرد و فلسفه آن ۸۹
- سنخ‌شناسی تفاوت‌های زن و مرد و دیدگاه‌های پیرامون آن ۹۱
- منشأ و دامنه تفاوت‌های زن و مرد ۹۴
۱. تفاوت زن و مرد در رهیافت‌های علمی ۹۷
- الف) تفاوت‌های جسمی ۹۷
- ب) تفاوت‌های روحی - روانی ۱۰۳
۲. تفاوت‌های زن و مرد از منظر متون اسلامی ۱۰۷
- الف) تفاوت‌های جسمی در متون دینی ۱۰۸
- ب) تفاوت‌های روحی و روانی در متون دینی ۱۰۹
- تبیین فلسفه تفاوت‌ها و ادله آن ۱۱۵
۱. ادله اثبات تفاوت‌ها ۱۱۵
۲. حکمت تفاوت‌ها ۱۱۶
- جمع‌بندی ۱۲۱
- درس چهارم: هویت فردی زن در اسلام (۲)؛ هویت و نقش‌های جنسیتی ۱۲۵
- مفهوم‌شناسی هویت و ماهیت در اندیشه اسلامی و نسبت آن با نقش‌های جنسیتی ۱۲۶
- مروری بر چیستی، چرایی و چگونگی نقش‌های جنسیتی و پایگاه‌های اجتماعی ۱۳۰
- تربیت‌پذیری نقش‌ها، مروری بر اندیشه دینی در بحث جنسیت و تربیت ۱۳۹
- پیامدهای تحوّل در هویت و نقش‌های جنسیتی ۱۴۴
- جمع‌بندی ۱۴۷
- درس پنجم: هویت فردی زن در اسلام (۳)؛ جنسیت و متون دینی تشیع ۱۵۳
- جنسیت و شریعت (فقه جنسیتی) در متون شیعی ۱۵۴
۱. بلوغ ۱۵۵
۲. عبادات و مناسک دینی ۱۵۷

۱۵۸	۳. حجاب و عفاف
۱۶۱	جنسیت و باورهای دینی (الهیات جنسیتی) در متون شیعی
۱۶۱	۱. جنسیت‌پذیری خدا در متون دینی
۱۶۳	۲. اسوه‌های دینی و نحوه بازنمایی در متون شیعی
۱۶۸	۳. جنسیت و زبان دین
۱۷۱	۴. باورهای دینی و تلاش برای اصلاح اندیشه‌های جنسیتی
۱۷۸	جنسیت و عرفان در متون شیعی
۱۸۰	جنسیت و اخلاق در متون شیعی
۱۸۲	جنسیت و نهاد دین در متون شیعی
۱۸۲	۱. نظام روحانیت، رهبری و مناصب دینی در تشیع
۱۸۵	۲. تعلیم و تبلیغ دینی زنان در تشیع
۱۸۵	جمع‌بندی
درس ششم: هویت فردی زن در اسلام (۴)؛ جنسیت و ارزشمندی: دیدگاه دینی درباره برابری و عدالت	
۱۸۹	جنسیتی
۱۸۹	نسبیت در ارزش‌ها در نگاه دینی
۱۹۰	دیدگاه‌های ارزش‌دوارانه در مورد مناسبات زن و مرد
۱۹۱	۱. نظریه تابعیت محض زنان از مردان
۱۹۳	۲. نظریه تخصم و ستمگری میان دو جنس
۱۹۵	۳. نظریه استقلال زن و مرد از یکدیگر
۱۹۷	۴. مناسبات زن و مرد از منظر تشیع: مکمل بودن زن و مرد
۲۰۰	دیدگاه‌ها درباره ارزشمندی جنسیتی
۲۰۲	مفهوم‌شناسی و سنخ‌شناسی برابری جنسیتی
۲۰۲	۱. برابری گزاره‌ای (تشابه حقوقی)
۲۰۵	۲. برابری در نتیجه
۲۰۷	۳. برابری مجموعی
۲۰۷	۴. برابری تناسب‌محور (موازنه حق و تکلیف)

فهرست ۹

ارزشمندی جنسیتی در اندیشه شیعی	۲۱۰
۱. برابری در انسانیت	۲۱۰
۲. برابری در ارزشمندی	۲۱۱
تفاوت در ارزش‌های جنسیتی	۲۱۹
مروری بر شبهات فروتری زنان در اندیشه دینی	۲۲۰
۱. جایگاه فرادست جنس مذکر در آموزه‌های دینی	۲۲۴
۲. زن و شر	۲۲۶
۳. مذموم‌شماری حَبِّ زنان	۲۲۷
۴. زن و نقصان ایمان	۲۲۹
جمع‌بندی	۲۳۰
درس هفتم: هویت خانوادگی زن در اسلام (۱)؛ ماهیت، جایگاه، کارکردها و تدابیر تشکیل خانواده در اسلام	۲۳۵
ماهیت خانواده، نهادی طبیعی یا تاریخی	۲۳۷
۱. مفهوم خانواده در اسلام	۲۳۷
۲. طبیعی یا تاریخی بودن خانواده	۲۳۸
اهمیت و جایگاه خانواده در نظام جنسیت و خانواده اسلام	۲۴۴
تجددگزینی در اندیشه دینی	۲۴۷
کارکردهای خانواده در اسلام	۲۴۹
تمهیدات و قواعد پیشینی برای ازدواج در نظام جنسیت و خانواده اسلام	۲۵۴
خویشاوندی در اسلام	۲۶۲
جمع‌بندی	۲۶۳
درس هشتم: هویت خانوادگی زن در اسلام (۲)؛ بررسی نظام حاکم بر تمایزات حقوقی زن و مرد در خانواده از منظر اسلام	۲۶۷
تمایزات حقوقی زن و مرد	۲۶۸
مناسبات حقوق و اخلاق در خانواده	۲۷۰

مروری بر برخی تمایزات حقوقی زن و مرد در نظام خانواده.....	۲۷۵
۱. ساختار خانواده و نظام مدیریتی حاکم بر آن (قوامیت)	۲۷۵
۲. تمکین و نشوز.....	۲۸۴
۳. نفقه	۲۹۴
۴. حضانت	۲۹۸
۵. ارث	۳۰۱
۶. دیه و قصاص	۳۰۵
۷. شهادت	۳۰۷
جمع‌بندی	۳۱۱
درس نهم: هویت خانوادگی زن در اسلام (۳)؛ مناسبات زن و مرد در خانواده، ازدواج موقت و چندهمسری از منظر نظام جنسیت و خانواده اسلام.....	۳۱۷
مناسبات زن و مرد در خانواده	۳۱۸
۱. همسری	۳۱۹
۲. مادری	۳۲۹
۳. پدری	۳۳۶
ازدواج موقت	۳۳۸
چندهمسری	۳۴۱
جمع‌بندی	۳۴۶
درس دهم: هویت خانوادگی زن در اسلام (۴)؛ مواجهه با تعارض‌های خانوادگی و طلاق در اسلام.....	۳۵۱
مواجهه با تعارض‌های خانوادگی و مقابله با ستم علیه زنان	۳۵۱
طلاق در اسلام	۳۶۰
۱. طلاق در اندیشه‌های مختلف و حکمت آن در نظام جنسیت و خانواده اسلام	۳۶۲
۲. بایسته‌های اخلاقی - حقوقی طلاق در اندیشه اسلامی	۳۶۷
۳. چرایی سپردن حق طلاق به مرد	۳۷۱
۴. حمایت حقوقی از زن در طلاق	۳۷۶
جمع‌بندی	۳۸۰

درس یازدهم: هویت اجتماعی زن در اسلام (۱)؛ اندیشه‌های مطرح در زمینه مشارکت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی زنان	۳۸۵
دیدگاه‌های برخی ادیان در زمینه مشارکت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی زنان	۳۸۷
دیدگاه‌های برخی مکاتب و جنبش‌های برابری خواه	۳۸۹
دیدگاه‌های مطرح در جهان اسلام	۳۹۰
۱. مرحله اول: اندیشه نوگرا	۳۹۰
۲. مرحله دوم: اندیشه اسلامی معاصر (از ربع دوم قرن بیستم تا نیمه دهه هفتاد این قرن)	۳۹۲
۳. مرحله سوم: دیدگاه معرفت‌شناسی اسلامی (از دهه ۱۹۸۰ م. به بعد)	۳۹۸
نقد اندیشه‌های معاصر مطرح در جهان اسلام	۳۹۹
دیدگاه تشیع: تأکید بر مناسبات متوازن و هماهنگ خانواده و اجتماع مبتنی بر اصل مکملیت زن و مرد	۴۰۲
۱. اسلام و تحوّل در موقعیت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی زنان	۴۰۳
۲. تأکید نظام جنسیت و خانواده اسلام بر تمایز و تفکیک نقش‌های اجتماعی	۴۰۵
۳. دیدگاه‌های اندیشمندان شیعه در موضوع جنسیت و نقش‌های اجتماعی	۴۰۷
جمع‌بندی	۴۱۶
درس دوازدهم: هویت اجتماعی زن در اسلام (۲)؛ ملاحظات نظام جنسیت و خانواده تشیع در خصوص مشارکت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی زن	۴۲۱
اصول و سیاست‌های حاکم بر حضور زن در عرصه عمومی در نظام جنسیت و خانواده اسلام	۴۲۲
۱. پرهیز از اختلاط و تأکید بر حجاب و عفاف	۴۲۲
۲. اولویت بخشی به خانواده	۴۲۷
۳. دینی‌سازی جامعه	۴۲۹
۴. محدودسازی روابط جنسی به خانواده	۴۳۰
۵. تناسب فعالیت‌های اجتماعی با ویژگی‌های زنانه	۴۳۰
۶. بهره‌گیری از مجازات‌های بازدارنده	۴۳۱
۷. تأکید بر حفظ پیوندهای خویشاوندی، همسایگی و خواهری و برادری ایمانی	۴۳۲

- ۴۳۳ ملاحظات مشارکت اجتماعی زن در اندیشه شیعی
- ۴۳۸ ملاحظات مشارکت سیاسی زن در اندیشه شیعی
- ۴۳۹ ۱. مشارکت زنان در فرهنگ سیاسی
- ۴۳۹ ۲. مشارکت زنان در عمل سیاسی
- ۴۴۲ ۳. مشارکت زنان در مناصب سیاسی
- ۴۴۵ ملاحظات مشارکت اقتصادی زن در اندیشه شیعی
- ۴۵۱ جمع‌بندی
- ۴۵۷ درس سیزدهم: تطبیق و نقد دیدگاه‌های رقیب (۱)؛ مطالعه انتقادی آموزه‌های فمینیستی
- ۴۵۹ فمینیسم؛ چیستی و چرایی پیدایش
- ۴۶۲ امواج فمینیستی
- ۴۶۳ ۱. موج اول (۱۷۹۲/۱۸۵۰ تا ۱۹۲۰م)
- ۴۶۶ ۲. موج دوم (۱۹۶۰- ۱۹۷۰م)
- ۴۶۹ ۳. موج سوم (۱۹۸۰ به بعد)
- ۴۷۰ گرایش‌های فمینیستی و رهیافت‌های آن‌ها
- ۴۷۱ ۱. فمینیسم لیبرال
- ۴۷۴ ۲. فمینیسم مارکسیستی
- ۴۷۶ ۳. فمینیسم رادیکال
- ۴۸۰ ۴. فمینیسم سوسیالیستی
- ۴۸۲ ۵. فمینیسم پسامدرن
- ۴۸۴ نگاهی انتقادی به نظریات فمینیستی
- ۴۸۴ ۱. نقد گرایش‌های فمینیستی
- ۴۹۱ ۲. فمینیسم و تأثیرات آن بر هویت و منزلت زنانه
- ۴۹۳ ۳. فمینیسم و چالش‌های آن با دین
- ۴۹۵ ۴. راهبردهای فمینیسم در مواجهه با خانواده و پیامدهای آن
- ۵۰۵ جمع‌بندی

درس چهاردهم: تطبیق و نقد دیدگاه‌های رقیب (۲)؛ مطالعه انتقادی جایگاه زن در برخی ادیان مهم جهان	۵۱۱
زن در یهودیت	۵۱۲
۱. تصویر زن در روایت آفرینش	۵۱۳
۲. زن در متون مقدس و اندیشه رهبران دینی یهودی	۵۱۸
۳. زن در شریعت یهودی	۵۲۳
۴. زن و عبادت	۵۲۷
۵. زن و آموزش	۵۲۹
۶. زن و مشارکت اجتماعی	۵۳۰
۷. ازدواج و خانواده در یهودیت	۵۳۲
زن در ادیان شرقی	۵۴۲
۱. هندوئیسم	۵۴۲
الف) زن در هندوئیسم	۵۴۶
ب) خانواده در هندوئیسم	۵۵۰
۲. بودیسم	۵۵۶
الف) زن در آیین بودا	۵۵۷
ب) خانواده در آیین بودا	۵۵۹
جمع‌بندی	۵۶۰
درس پانزدهم: تطبیق و نقد دیدگاه‌های رقیب (۳)؛ مطالعه انتقادی آموزه‌های جنسیتی مسیحی ...	۵۶۵
مروری بر برخی آموزه‌های جنسیتی مسیحیت	۵۶۶
واکاوی چرایی بروز چالش‌های جنسیتی در متون مسیحی	۵۷۱
طیف‌بندی دیدگاه‌های ناظر به جایگاه ارزشی زن در الهیات مسیحی	۵۷۹
دوگانه تجرد - خانواده در مسیحیت	۵۸۲
۱. رویکرد و نحوه نگاه مسیحیت به گزینه و تمایلات جنسی	۵۸۲
۲. اهمیت خانواده در مسیحیت	۵۸۵

۳. کارکردهای خانواده در مسیحیت ۵۹۱
۴. نقش‌های جنسیتی در خانواده مسیحی ۵۹۱
۵. جایگاه پساتجردی خانواده در مسیحیت ۵۹۷
- چرایی رجحان تجرد و رهبانیت و فروکاست ارزش خانواده در مسیحیت ۶۰۰
- طلاق در مسیحیت ۶۰۶
- جمع‌بندی: دو نظام الهیاتی در مورد زن و خانواده در اسلام و مسیحیت ۶۰۸
- کتابنامه ۶۱۵